

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

Edirne, İstanbul ve Kırklareli İllerinde Bulunan Geri Gönderme Merkezleri Hakkında İnceleme Raporu

24. Dönem 3. Yasama Yılı
2012

Rapor, Komisyon'un
10 Ekim 2012 tarihli
toplantısında kabul
edilmiştir.

EGEMENLİK KAYITSIZ ŞARTSIZ MİLLETİNDİR

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

**EDİRNE, KIRKLARELİ VE İSTANBUL İLLERİNDE BULUNAN GERİ
GÖNDERME MERKEZLERİ HAKKINDA İNCELEME RAPORU**

I. BAŞLANGIC

Türkiye Büyük Millet Meclisi İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu 8 Aralık 2011 tarihli 4'üncü toplantısında, Türkiye'de bulunan mülteciler, sığınmacılar ve yasadışı göçmenlerin sorunlarına ilişkin incelemelerde bulunmak üzere bir Alt Komisyon kurmuştur. Alt Komisyon, yasa dışı göçmenlerin sınır dışı işlemleri yapılincaya kadar barındırıldıkları geri gönderme merkezlerinden Edirne, İstanbul ve Kırklareli illerinde bulunan merkezlerde inceleme yapma kararı almıştır.

10-11 Mayıs 2012 tarihlerinde yapılan incelemeye, Alt Komisyon üyelerinden Samsun Milletvekili ve Alt Komisyon Başkanı Cemal Yılmaz DEMİR, Konya Milletvekili Kerim ÖZKUL katılmış; ayrıca Yasama Uzmanı Fazlı PEHLİVAN ve Yasama Uzman Yardımcısı Selay GÖKALP Alt Komisyona eşlik etmiştir.

II. İNCELEMENİN KONUSU VE AMACI

İncelemenin konusunu, hududumuzda yakalanan yasadışı göçmenlerin sınır dışı edilene kadar barınma, iaşe ve sağlık ihtiyaçlarının belirlenmesi ve karşılanmasını sağlayan geri gönderme merkezlerinde bulunan yasa dışı göçmenlerin sorunları oluşturmaktadır.

İncelemenin amacı, Türkiye'de bulunan yasa dışı göçmenlerin ülkemizin taraf olduğu ve mükellefiyet altına girdiği uluslararası anlaşmalarla sağlanmış olan asgari haklarını kullanmalarına imkan sağlanıp sağlanmadığını tespit etmek ve bu konuda hak ihlallerinin yaşanmaması için nelerin yapılması gerektiğini belirlemektir.

III. İNCELEMEDE UYGULANAN YÖNTEM

Alt Komisyon, geri gönderme merkezlerinde yerinde inceleme yapma yöntemini benimsemiştir. Bu amaçla, 10 Mayıs 2012 tarihinde Edirne İli Geri Gönderme Merkezi ile Kırklareli İli Gazi Osman Paşa Sınır Dışı İşlemleri ve Geri Gönderme Merkezi'nde, 11 Mayıs 2012 tarihinde ise İstanbul İli Kumkapı Geri Gönderme Merkezi'nde inceleme gerçekleştirmiştir.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

İncelemeler sırasında illerin valileri, emniyet müdürleri, diğer idari yetkilileri ve geri gönderme merkezlerinde barınan yasa dışı göçmenlerle görüşmeler gerçekleştirilmiş, barınma mekânları incelenmiş, çeşitli bilgi ve belgeler edinilmiştir. İncelemelerde mülteciler, sığınmacılar ve yasa dışı göçmenlerle ilgili çalışmalarda bulunan sivil toplum örgütlerinden İnsan Hakları Araştırma Derneği, Mülteciler Dayanışma Derneği, Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği, İnsan Hakları Derneği, Helsinki Yurttaşlar Derneği, İnsan Hakları ve Mazlumlar İçin Dayanışma Derneği, İnsan Hak ve Hürriyetleri İnsani Yardım Vakfı ve Uluslararası Af Örgütü temsilcileri de incelemelere bilfiil katılarak görüş ve önerileriyle Alt Komisyon çalışmalarına katkı sağlamışlardır.

IV. İLGİLİ MEVZUAT HÜKÜMLERİ VE YAZILI METİNLER

Alt Komisyon, çalışmalarında uluslararası ve ulusal mevzuatta konu ile ilgili düzenlemeler arasında bulunan Birleşmiş Milletlerin 28 Temmuz 1951 tarihli Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Cenevre Sözleşmesi ile 31 Ocak 1967 tarihli Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Protokolü; 5682 sayılı Pasaport Kanunu, 5683 sayılı Yabancıların Türkiye’de İkametleri ve Seyahatleri Hakkındaki Kanun, 4817 sayılı Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanun ile Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu Tasarısı hükümlerinden yararlanmıştır.

V. İNCELEMELER

1. Genel Bilgi

Yasa dışı göçmen, yaşadığı toprakları terk ederek, yasa dışı olarak bir başka ülkenin topraklarına giren veya çıkan, yasal olarak girmiş olsa dahi yasal bulunuş sürelerini aşmak suretiyle kalmaya devam eden kişi veya kişiler olarak tanımlanmaktadır. Ülkemizin yasa dışı göçte transit ülke olarak tercih edilme nedenleri arasında; ülkemizin coğrafi konumu itibarı ile doğal bir köprü durumunda olması, doğu sınırlarımızın dağlık ve kontrolünün zor olması, komşu ülkelerde siyasi ve ekonomik istikrarsızlık yaşanması, Doğu ve Güneydoğu’da yaşayan bölge halkının sınır ötesi sıkı akrabalık bağlarının bulunması, Ege ve Akdeniz sahillerinin coğrafi yapısının yasa dışı geçişlere müsait olması, ülkemizin doğusunda fakir (az gelişmiş), batısında ise zengin (gelişmiş) ülkelerin bulunması gibi nedenler yer almaktadır. Son yıllarda ülkemiz transit ülke olmaktan çok hedef ülke olmaya doğru eğilim

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

göstermektedir. Avrupa’da yaşanan ekonomik istikrarsızlığın ve Türk ekonomisindeki gelişmelerin bu durumdaki payı büyüktür.

Hududumuzda yakalanan yasadışı göçmenlerin sınırdışı edilene kadar barınma iâşe ve sağlık ihtiyaçlarının karşılandığı yerlere geri gönderme merkezi denilmektedir. Ülke genelinde geri gönderme merkezlerinin kapasitesi 35 ilde toplam 2945 kişiden oluşmaktadır; ancak faal olarak bu illerden sadece 20’sinde bulunan merkezlerde hizmet verilmektedir. Ülkemizdeki yasa dışı göçmen sayısının ise geri gönderme merkezlerinin kapasitesinin oldukça üzerinde olduğu tahmin edilmektedir.

2. Geri Gönderme Merkezlerinde Yapılan İncelemeler

a) Edirne İli Geri Gönderme Merkezi

aa) Geri Gönderme Merkezi Hakkında Bilgilendirme

Komisyonumuz, Edirne ili Geri Gönderme Merkezindeki incelemesinden önce İl Valisi Gökhan SÖZER ve İl Emniyet Müdürlüğü Yabancılar Şube Müdürü Selçuk ÖZTÜRK’ten konuyla ilgili bilgi almıştır. Edinilen bilgilere göre;

- Edirne İli Geri Gönderme Merkezi hizmet binası 3 Şubat 2012 tarihinde hizmete açılmıştır. Edirne Yabancılar Şube Müdürlüğü ve Geri Gönderme Merkezi, 5 blok ve kazan dairesi olmak üzere toplam 6.786 m² kapalı alana sahiptir. Erkekler için 14 kişilik odalarda 560 kişi, kadınlar için 16 kişilik odalarda 64 kişi, aileler için ise 4 kişilik odalarda 32 kişi olmak üzere toplam 656 kişilik kapasiteye sahip bir merkezdir.

- Ülkemize yapılan yasa dışı göçe kaynak ülkelerin başında Filistin, Myanmar (Burma), Afganistan, Somali, Irak, İran, Pakistan, Bangladeş ve Nijerya gelmektedir. Son zamanlarda Arap baharının etkisiyle özellikle Fas, Cezayir, Libya, Tunus, Mısır gibi Kuzey Afrika ülkelerinden yapılan göçlerde de artış gözlemlenmektedir. Son yıllarda ülkemiz, Avrupa Birliği’nde yaşanan ekonomik krizlerden dolayı göçmenler için transit ülke konumundan çıkmakta, hedef ülke konumuna gelmektedir. Bu çerçevede yasa dışı göçmenler en çok İstanbul’un Aksaray semti ile İzmir’in Basmane semtlerinde toplanmaktadır.

- Yasa dışı göçmenlerin ülkemize girişi; karadan nakliye kamyonlarına veya diğer taşıtlara gizlenmek, denizden botlarla veya konteynırlara saklanmak, havadan sahte veya tahrif edilmiş seyahat belgeleri kullanmak suretiyle olmaktadır. Yasa dışı göçmenlerle yapılan

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

mülakatlarda; yasa dışı göçmenlerin çoğunlukla Türkiye-İrak-İran sınırındaki fiziki şartlardan yararlanarak ülkemize rahatça giriş yaptıkları, Van'a kadar gelebildikleri, oradan da otobüsle İstanbul'a geçtikleri bilgisi edinilmiştir. Yasa dışı göçmenler Bitlis, Muş, Diyarbakır, Elazığ, Mardin, Şanlıurfa illerinden nakliye kamyonlarına saklanmak suretiyle veya otobüsle batıya göç etmektedirler. Son zamanlarda ise uçakla İstanbul'a gelmeye başladıklarına şahit olunmuştur.

- Yasa dışı göçmenler için ülkemiz, mevzuat boşluğu nedeniyle doğudan batıya en ucuz ve kontrolsüz seyahat edilebilen ülke konumundadır. Yasa dışı göçmenler ülkemize vizeyle veya vize muafiyetinden yararlanarak girdikten sonra pasaportlarını imha ederek yasadışı yollardan ülkemizden çıkma gayretindedirler. Çıkış yöntemleri ise daha çok Meriç Nehri üzerinden şişme botlarla ve Ege sahillerinden küçük teknelerle veya özel yatlarla hedef ülkeye geçme şeklinde olmaktadır. Bu bağlamda yabancı ülkelerin Türkiye'yi eleştirdiği en büyük nokta, Türkiye'nin vizeleri kaldırması nedeniyle kişilerin kolaylıkla Türkiye'ye girebilmeleri ve buradan da yasa dışı yollarla Avrupa'ya geçebilmeleridir.

- Sahil Güvenlik Komutanlığı ile Avrupa Birliği Sınır Güvenliği Birimi'nin (FRONTEX: Birliği'n üye olmayan komşu ülkelerle olan sınırlarının güvenliğinin sağlanması, ulusal sınır muhafızları arasında işbirliği yapılması ve sınırlarla ilgili risk analizleri oluşturulması amacıyla kurulan bir Avrupa Birliği kurumudur.) işbirliği ile yürütülen faaliyetler sonucunda Ege Denizindeki göç hareketi geçtiğimiz yaz aylarından itibaren Yunanistan'la ortak kara sınırimıza doğru kaymıştır. Bu bağlamda kara sınırlarımızda askeri birliklerimiz ve kolluk kuvvetlerimizce, yine komşu ülkelerimiz Bulgaristan ve Yunanistan tarafından alınan tedbirler ve alınması öngörülen ilave önlemler neticesinde, yasadışı göç hareketinin yeniden Ege Denizi'ne kayabileceği değerlendirilmektedir. Ayrıca Bulgaristan ve Romanya'nın Schengen alanına dâhil olmasıyla yasadışı göç hareketinin Karadeniz'e doğru yönelmesi de ihtimal dâhilinde görülmektedir.

- 2010 yılında ülkemiz genelinde yakalanan yasa dışı göçmenlerin üçte biri (11.384), 2011 yılında ise yakalanan yasa dışı göçmenlerin yaklaşık olarak yarısı (22.664) Edirne'de yakalanmıştır. Bu itibarla en çok göçe maruz kalan iller arasında Edirne ilk sırada yer almaktadır. 2010 ve 2011'de ilk beş sırada yer alan Filistinli, Myanmarlı, Afganistanlı, Somalili ve Pakistanlıların toplamı, aynı dönemde yakalananların yaklaşık yarısını oluşturmaktadır.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

- Edirne İli Geri Gönderme Merkezi kapasitesi 656 kişiden oluşmaktadır; ancak Merkez'de kapasitenin daha üstünde yasa dışı göçmen barındırıldığı günlere de rastlanmaktadır. Merkeze günlük ortalama 50 ila 100 kişi gelmekte, bu rakamlar yaz aylarında daha da artmaktadır. Yasa dışı göçmenler Merkezde en fazla 35 gün barındırılmaktadır. Geri Gönderme Merkezine günlük kişi başı 6 TL verilmektedir, ancak bu meblağ giderleri karşılamaya yetmemektedir.

- Geri Gönderme Merkezinde yaşanan sorunlardan en önemlisi, kişilerin ülkelerine geri gönderilememeleridir. Kişilerin sınır dışı edilememelerinin en büyük nedeni, tabiiyet konusunda kişilerin beyanlarının esas alınmasıdır. Kişiler ülkelerine dönmek için Türkiye'de temsilciliği olmayan ülkelerin tabiiyetinde olduklarını beyan etmekte, böylece ilgili ülke ile bağlantıya geçilemeyerek kişi geri gönderilememektedir. Geri gönderilemedikleri için de 15/7/1950 tarihli ve 5683 sayılı Yabancıların Türkiye'de İkamet ve Seyahatleri Hakkında Kanun'un 23'üncü maddesine istinaden 2 ay içinde yurtdışına çıkması şartıyla kişi serbest bırakılmakta, bu süre içerisinde yurtdışına çıkmayanlar tekrar yakalanmakta, böylece süreç yeniden başlamaktadır. Yasa dışı göçmenlerin kimlik ve tabiiyetini belirleme konusunda, genelde kişilerin üzerinde onları tanıtan bir belge bulunmadığından kişinin beyanı esas alınmaktadır; ancak kişinin beyanına güvenilmediği durumlarda kişilerin fiziki özelliklerinden tespit yapılmaya çalışılmaktadır. Bu sorunların üstesinden gelmek amacıyla Edirne'de son 1 aydır parmak izi sistemine dayalı kimlik tespiti yapılmaktadır.

- Yeterli sayıda ve çeşitli dillerde tercüman bulunmadığından yasa dışı göçmenlerle mülakat yapılamaması, Merkezde doktor bulunmadığından yasadışı göçmenlerden çevreye yayılacak muhtemel bulaşıcı hastalıklarla yeterli seviyede mücadele edilememesi, uyrukları tespit edilen yasa dışı göçmenlerin seyahat belgesi düzenlenmesi için randevu saatinde temsilcilikte olmalarına rağmen temsilciliklerde uzun süre beklemek zorunda kalınması karşılaşılan problemlerin başında gelmektedir.

- Entegre sınır yönetimi çalışmasına en kısa sürede geçilmesi, hizmetlerin tek çatı altında toplanmasına ve ilgili birimler arasında sorumluluk ve görev paylaşımı sağlanmasına imkân tanıyacağından İçişleri Bakanlığı tarafından bu çalışmanın bir an önce sonuçlandırılması büyük önem taşımaktadır. Bu çalışma kapsamında Avrupa Birliği'nin

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

ülkemize yasa dışı göçle mücadeledeki katkısı son derece sınırlı olup, mali destek sağlamaktan öteye gitmemektedir.

- Yunanistan ile ülkemiz arasında akdedilen 8 Kasım 2001 tarihli Geri Kabul Anlaşması gereğince Yunanistan ile her ay gerçekleştirilen toplantılar sonucunda yasa dışı göç kontrol altına alınmaya çalışılmaktadır. Bu bağlamda 2010-2012 yılları arasında Meriç Nehri vasıtasıyla Yunanistan'a geçmek isteyen kişilere ait 74 ceset çıkarılmış, 2012 yılında ise 28 yasa dışı göçmen boğulmaktan kurtarılmıştır.

ab) Geri Gönderme Merkezinde Yapılan Gözlemler

İnceleme tarihinde, Geri Gönderme Merkezinde 80 personel ile hizmet verildiği, 533 kişinin barındırıldığı ve bunların arasında refakatsiz çocuk bulunmadığı bilgisi edinilmiştir.

Geri gönderme merkezi henüz 3 ay önce hizmete açılmış olduğundan tesis olarak oldukça yeni ve temiz olduğu gözlemlenmiştir. Merkezin çevresinin boş arazi olduğu, kaçma olasılığına karşı çitlerle çevrildiği, bu anlamda herhangi bir güvenlik önleminin alınmadığı görülmüştür.

Merkezde cep telefonu ve kamera gibi elektronik haberleşme ve kayıt cihazlarının kullanılmasına izin verilmemektedir. Merkezde her dinden insanın ibadetlerini yerine getirebileceği ibadethaneler bulunmaktadır. Özürlü asansörü, özürülülerin ihtiyaçlarının giderilmesi amacıyla hizmet vermektedir. Merkezde barınan yasa dışı göçmenlere 24 saat sıcak su temin edilmekte ve 3 öğün dört çeşit soğuk ve sıcak yemek hizmeti sunulmaktadır. Daha temiz bir ortamda barınmak ve daha sağlıklı bir şekilde beslenmek amacıyla hem temizlik hizmetleri hem de yemek ihtiyacı dışarıdan hizmet alımı yoluyla karşılanmaktadır. Diğer taraftan barınanların her türlü ihtiyaçlarının yanında özel ihtiyaçlarının da karşılanabilmesini teminen Merkezde büyük bir kantin hizmet vermekte ve ihtiyaç duyulan hemen hemen her şey bu kantinden sağlanabilmektedir. Kantinde satışa sunulan ürün ve eşyaların fiyatlarının dışarıdaki fiyatlara oranla daha uygun olduğu müşahede edilmiştir. Merkezde yasa dışı göçmenlerle görüşmelerin gerçekleştirildiği bir mülakat odası bulunmaktadır. Bu mülakat odasındaki görüşmelerde göçmenlerin kendileri hakkında bilgi edinilmeye çalışılmakta, Merkezin fonksiyonlarının yanında yasal hakları ve konumları konusunda kendilerine bilgi verilmektedir. Ayrıca yasa dışı göçmenlerin eşyalarını zimmet karşılığı emanet edebilecekleri bir emanet odasına da Merkezde yer verilmiştir.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

Merkezde kadın koğuşları ile aile koğuşlarının yan yana olduğu ve bu nedenle aile koğuşlarında da ailelerin yerine kadınların barındırıldığı gözlemlenmiştir. Ayrıca Merkezde asayiş bozan yasa dışı göçmenlerin tutulduğu tecrit odalarının yer aldığı görülmüştür. Tecrit odalarına ilişkin olarak yetkililer tarafından, Merkezde taşkınlık çıkaran, huzur ve sükûnu bozan kişilerin sınırları yatışana kadar geçici olarak bu odalarda tutulduğu bilgisi verilmiştir.

İnceleme esnasında yasa dışı göçmenlerin koğuşlarında kilitli halde tutulduğuna şahit olunmuş, yetkililer tarafından heyet incelemesi nedeniyle odaların kilitli tutulduğu belirtilmiştir. Zira normal zamanlarda kişilerin belirli aralıklarla havalandırmaya çıkarıldığı ve ayrıca aileleri ve arkadaşlarıyla yemekhanede görüşmelerine imkân sağlandığı bilgisi verilmiştir.

Koğuşlarda yapılan incelemelerde; koğuşlarda 6 adet ranza (12 adet yatak) bulunduğu, yasa dışı göçmenlerin kişisel ihtiyaçlarını koğuş içinde bulunan banyo ve tuvaletlerde giderdikleri görülmüştür. Başka bir koğuşta yapılan incelemede yerde yatan birine ve oda duvarlarının çizik olduğuna şahit olunmuştur. Yetkililer tarafından Merkezde yeterli yatağın ve ranzanın bulunmasına rağmen yerde yatan kişinin arkadaşlarından ayrı bir koğuşta kalmak istememesinden dolayı yerde yatmaya razı olduğu ifade edilmiştir.

İncelemeler esnasında diğer bir koğuşun kapısının yumruklanması üzerine, koğuş içine girilmiş ve bir Suriyeli; sorunlarını kimsenin dinlemediğini, bir kaçakçıyla anlaşarak ona resmi belgelerini verdiğini ancak parasını veremediği için belgelerini alamadığını, kaçakçının parasını almak için kendisini Suriye'deki ailesini öldürmekle tehdit ettiğini, karısı ve çocuklarının da Merkezde bulunduğunu, onlarla görüşme imkânlarının sağlandığını ve bu konuda bir sıkıntısı olmadığını belirtmiştir. 3 yıldır Türkiye'de bulunan bir yasa dışı göçmen tarafından 1 ay önce yakılan bir koğuş ziyaret edilmiş, koğuşta yangın söndürme sisteminin mevcut olmasına rağmen sistemin arızalı olmasından dolayı yangın esnasında çalışmadığı bilgisi edinilmiştir.

Merkezde kültürel ve mesleki faaliyet odalarının yer aldığı; ancak bunların atıl durumda tutulduğu görülmüştür. Ayrıca yasa dışı göçmenlerin vakitlerini geçirebilecekleri oyun ve spor alanlarına rastlanmamıştır.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

Merkezin sağlık birimine yapılan ziyarette, birimin gayet düzenli ve hijyenik olduğu gözlemlenmiştir. Sağlık biriminde doktor bulunmadığı, bir hemşire tarafından yasa dışı göçmenlerin şikâyetlerine ilişkin ilk işlemlerin yapıldığı bildirilmiştir. Burada hastanın tansiyon kontrolü, ateş ölçümü ve pansuman ihtiyacı gibi acil müdahalelerin yapıldığı; hastanın ilaç tedavisine başlanmasından sonra kişiye ilaç kutusunun verilmeyip hemşire elinden ilaçların tek tek verildiği bilgisi edinilmiştir. Hasta olan yasa dışı göçmenlerin haftanın belli bir günü bir aile hekimi tarafından muayene edildiği, gerektiğinde ağır hastaların hastaneye sevklerinin gerçekleştirildiği belirtilmiştir. Günlük ortalama 20 ila 30 kişinin sağlık birimine müracaat ettiği, bunlar arasından en az 5 ila 6 kişinin ise hastaneye sevk edildiği bildirilmiştir.

Merkezdeki 80 personelden sadece 6'sının yabancı dil bilmesi ve bunların çoğunluğunun İngilizce bilenlerden oluşmasından dolayı tercüman sıkıntısının bulunduğu, bu nedenle misafir edilen yasa dışı göçmenlerle irtibat kurulmakta zaman zaman zorlanıldığı belirtilmiştir.

ac) Yasa dışı Göçmenlerle Yapılan Görüşmeler

Merkez yemekhanesinde 8 erkek, 3 kadın yasa dışı göçmen ile tercüman eşliğinde yapılan görüşmelerde, barınanların genel olarak Merkezde bir sıkıntılarının olmadığı ancak bir an önce Merkezden ayrılıp hedefledikleri ülkeye gitmek istedikleri beyan edilmiştir.

a) Kadınlarla yapılan görüşmelerde;

- Bayan Mari; Türkmenistanlı ve ortaokul mezunu olduğunu, yemeklerden memnun olduğunu, ailesi ile yemekten sonra 3- 4 saat yemekhanede görüştürüldüklerini, kocasının da burada bulunduğunu, çocuğunu ise memlekette ablasının yanına bıraktığını, yaklaşık 5 yıldır Türkiye'de kaçak çobanlık yaptığını,

-Kadınlardan biri; Filistinli olduğunu, Suriye Hamas'ta sığınmacı statüsünde oturduğunu, 12 yıl okuduğunu, kocasının Almanya'da bulunduğunu, yanına gidebilmek için 3 kez vize almayı denediğini ama alamadığını, Bulgaristan sınırında yakalandığını, 21 gündür burada olduğunu,

-Bayan Gabriela; Romanya vatandaşı olduğunu, 12 yıl okuduğunu, 5 yıldır Türkiye'de bir Türk ile evli olduğunu, Keşan'da yaşadığını, ikametgâh izninin süresi bittiği için burada

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

bulduğunu, Merkezde ziyaretçileri ile her zaman görüşebildiğini, hasta olduğunda doktora gidebildiğini,

belirtmiştir.

b) Erkeklerle yapılan görüşmelerde;

- Erkeklerden birisi; İran Azerisi olduğunu, İran’da rütbeli asker olarak görev yaptığını ve işkencelere maruz kaldığını, ülkemize Van’dan giriş yaptığını, İran’da kalan çocuklarının tehlikede olduğunu, Merkezde kendilerine iyi bakıldığını ve bu bakımdan kendisini Türk gibi hissettiğini,

- Erkeklerden Suriyeli, Filistinli, Faslı olan diğerleri ise; Merkezde bir problemlerinin olmadığını, ama bir an önce buradan ayrılıp hedef ülkeye gitmek istediklerini ve Merkezde verilen hizmet standartlarının Avrupa’daki tüm ülke merkezlerinde verilen hizmetlerden daha üst standartta ve kalitede olduğunu,

ifade etmişlerdir.

b) Kırklareli İli Gazi Osman Paşa Sınır Dışı İşlemleri ve Geri Gönderme Merkezi

ba) Geri Gönderme Merkezi Hakkında Bilgilendirme

Komisyonumuz, Kırklareli ili Gazi Osman Paşa Sınır Dışı İşlemleri ve Geri Gönderme Merkezindeki incelemesinden önce il valisi Mustafa YAMAN ve İl Emniyet Müdürlüğü Yabancılar Şube Müdürü Göksel KAYA’dan bilgi almıştır. Edinilen bilgilere göre;

- Merkez, ilk olarak 1989 yılında Bulgaristan’da zorunlu göçe tabi tutulan soydaşlarımızın geçici olarak barındırılması için Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü bünyesinde Gazi Osman Paşa Göçmen Misafirhanesi adıyla kurulmuştur. 2007 yılında Emniyet Genel Müdürlüğünün kullanımına devredilerek Yabancı Kabul ve Barınma Merkezi adını almış; ancak 2010 yılında Geri Gönderme Merkezi olarak adı değiştirilmiştir. 2011 yılından itibaren ise Yabancılar Şube Müdürlüğüne bağlı ‘Sınırdışı İşlemleri ve Geri Gönderme Merkezi Büro Amirliği’ adıyla işlevini yürütmektedir.

- Merkezde 5 odadan oluşan idari bina, sağlık ocağı, 2 malzeme deposu, kadınların ve erkeklerin kullanımına ayrılmış birer mescit, erkeklerin kaldığı A ve B koğuşları, kadınların kaldığı D ve E koğuşları ile ailelerin kaldığı C1 ve C2 koğuşları bulunmaktadır. Toplam 98

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

odası bulunan Merkezin kapasitesi 288 kişidir. Merkezde bir adet kantin, TV odası, yemekhane bulunmaktadır. Merkez 28 personel ile hizmet vermektedir.

- Merkezde yemek hizmeti dışarıdan hizmet satın alma yolu ile temin edilmekte olup 3 öğün yemek verilmektedir. Merkezde kalanlar için kişi başı 5,5 Lira ödenek verilmektedir. Merkeze girişlerinde kişilere battaniye, çarşaf, yemek tabldotunun yanı sıra temizlik malzemesi olarak sabun ücretsiz olarak verilmektedir. İçme suyu, su deposu vasıtasıyla karşılanmakta olup, su analizleri İl Sağlık Müdürlüğü tarafından aylık periyotlar halinde yapılmaktadır. Haftanın 3 günü (Pazartesi - Çarşamba - Cuma) sıcak su verilmektedir. Hafta içi her gün mesai saatleri içerisinde sağlık ocağında bir sağlık görevlisi bulunmaktadır. Haftanın 2 günü (salı - perşembe) ise bir doktor İl Sağlık Müdürlüğü tarafından vizite yapmak üzere Merkezde görevlendirilmektedir. Kantin, barınanların olası diğer ihtiyaçları için haftanın her günü hizmet vermektedir.

- Merkezin bulunduğu alanın ormanlık olması nedeniyle İl Tarım Müdürlüğü ve Kavaklı Belediyesi tarafından belirli periyotlarda haşeratla mücadele için ilaçlama yapılmaktadır.

- Merkezde barındırılan yabancıların gözetim ve denetimi 19'u sabit, 11'i hareketli olmak üzere toplam 30 kamera ile sağlanmaktadır. Ayrıca, harekete duyarlı projektörlerden de faydalanılmaktadır.

- Merkez eski tarihli olduğu için su tesisatı, kanalizasyon, ısınma konularında alt yapı sıkıntıları yaşanmaktadır. Yine İngilizce bilmeyen yasa dışı göçmenler için yerel dilleri bilen tercüman veya personele ihtiyaç vardır.

- Kişilerin üzerlerinde kimlik olmadığı durumlarda karı-koca olup olmadıkları anlaşılammakta, ancak ortada bir çocuk varsa, bu kişiler aile kabul edilmekte ve aile koşullarında barındırılmaktadır.

- Refakatsiz çocuklar, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından bakımevlerine yerleştirilmektedir.

- Merkeze gelen kişilere ilk olarak hemen hemen her dilde hazırlanan ve kişilerin hangi hak ve sorumluluklara sahip olduğuna ilişkin bilgiler içeren formlar verilmektedir.

- Dışarıyla iletişim konusunda sıkıntı yaşanmamakta, barınanların Merkezde yer alan 7 telefon aracılığıyla dışarıyla haberleşmelerine izin verilmektedir.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

- 2011 yılından itibaren, Merkezde tutulan kişilerin sınır dışı işlemlerinin 3 aylık süreyi geçirmeyecek şekilde tamamlanması uygulamasına başlanmıştır. Buna rağmen 2011 yılı içerisinde Merkezde en fazla 4 ay süreyle kalanlar da olmuştur.

- Merkezde istisnai olarak asayiş sorunlarına rastlanmakta, dönem dönem sığınmacıların kendilerine zarar verme teşebbüsünde bulduklarına şahit olunmaktadır.

bb) Geri Gönderme Merkezinde Yapılan Gözlemler

İncelemenin yapıldığı tarihte; Merkezde 90 erkek, 17 kadın olmak üzere toplam 107 kişinin barınmakta olduğu ve bunların arasında 18 yaşından küçük çocukların bulunmadığı bilgisi edinilmiştir.

Merkez, ormanlık bir alanda yer almakta olup etrafı barınanların kaçma tehlikesine karşı çitlerle çevrilmiştir. Kaçma tehlikesi olmadığından Merkezde barınanların alanda serbestçe dolaşabilmelerinden olsa gerek, oldukça mutlu ve huzurlu oldukları gözlemlenmiştir. Merkezdeki koşulların ziyaret edilmesi esnasında, sığınmacıların hepsinin Heyetin etrafında toplanması ve Heyeti güler yüzle karşılaması bunun en büyük göstergesidir.

Erkeklerin kaldıkları bölümde bulunan koşulların durumu oldukça kötü bulunmuştur. Koşulların duvarlarının yıllardır boyanmadığı, çizik ve karalamalarla dolu olduğu görülmüştür. Koşullarda yer alan odalarda 4'er yatak, 4 banyo ve 4 tuvalet olduğu görülmüştür. Koşullarda yer alan yataklar ile banyo ve tuvaletler hijyen açısından sağlıklı bulunmuştur.

Kadınların kaldığı koşulların erkeklerinkine oranla daha tertipli, düzenli ve iyi durumda olduğu gözlemlenmiştir.

Kadınların bulunduğu bölümde bir kadının tek başına bir ağacın altında oturduğu görülmüş, yetkililer tarafından bu kadında AIDS virüsüne rastlandığı, bu nedenle kimsenin kendisiyle arkadaşlık yapmak istemediği belirtilmiştir.

İnceleme esnasında ziyaret edilen sağlık ocağında bir hemşire ile bir doktorun görev yapmakta olduklarına şahit olunmuştur. Sağlık ocağında kullanılan alet ve malzemelerin tıptaki son gelişmelerden uzak ve eski model oldukları gözlemlenmiştir. Doktor ile yapılan görüşmede; genellikle idrar yolu enfeksiyonu, mantar, kaşıntı, uyuyamama şikayetlerinden günlük ortalama 50 kişinin sağlık ocağına başvurduğu; hemşirenin her gün, ancak doktorun haftada 2 gün hizmet verdiği, acil durumlarda hastaya burada müdahale edildiği, önemli vakialarda ise hastanın hastaneye sevk edildiği, hastanede cuma günlerinin Merkezden gelen

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

sevkler ayrıldığı, Merkezde hijyenden kaynaklı rahatsızlıklar olduğu, ama bu duruma temizlik kültürü gelişmemiş ülkelerden gelen yasa dışı göçmenlerin neden olduğu, bütün bu olumsuzluklara rağmen bugüne kadar bit, pire, uyuz salgını yaşanmadığı belirtilmiştir.

bc) Yasa dışı Göçmenlerle Yapılan Görüşmeler

Merkezde Farsça bilen bir kadın tercüman ve kendi çabalarıyla İspanyolca öğrenen kantin görevlisi aracılığıyla 3 Afganistanlı, 1 İranlı, 1 Bangladeşli, 2 Dominikli, 1 Pakistanlı ve 1 Burmalı yasa dışı göçmenle görüşme gerçekleştirilmiştir. Görüşmelerde bulunan yasa dışı göçmenler genel olarak Merkezde bir sıkıntılarının olmadığını, su ve temizlik malzemesinin sağlanmasına rağmen kendilerinin temizlik konusunda eğitimi olmadıklarını, Merkezin yönetiminden memnun olduklarını, yetkililerin kendileriyle ilgilendiklerini belirtmişlerdir. Bunların yanı sıra;

- Afganistanlı bir erkek barınan; iltica talebinde bulunabileceği bir ülkeye gitmek istediğini ancak burada da iltica talebinde bulunabileceğini öğrendiğini, iltica hakkı konusunda burada kendilerinin bilgilendirildiğini, memleketinde inşaat firmasında yönetici olduğunu, Taliban'ın eziyetinden kaçtığını, Edirne'deki Merkez ile burası kıyaslandığında Edirne'nin görsel olarak daha güzel olmasına rağmen burada özgürlüğün daha fazla olduğunu ve yetkililerle daha fazla görüşebilme imkânına sahip olduklarını,

- Dominikli bir kadın barınan; kantinden özel ihtiyaçlarını karşılayabildiklerini, ihtiyaçları olan parayı ailelerinden istediklerini, görevli eşliğinde bankaya gidip çekebildiklerini, asıl amaçlarının çalışmak olduğunu, Merkezi hijyen açısından olumlu bulmadıklarını,

- Burmalı bir erkek çocuğu; Yunanistan'a gitmek istediğini, buradan bir şikayeti olmadığını, yönetimden memnun olduklarını, yetkililerin ilgisinin kendisine çocukluğunu ve baba şefkatini hatırlattığını, yaşının küçük olmasından dolayı herkesin kendisine kardeş gibi davrandığını,

ifade etmişlerdir.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

c) İstanbul İli Kumkapı Geri Gönderme Merkezi

ca) Geri Gönderme Merkezi Hakkında Bilgilendirme

Komisionumuz İstanbul İli Kumkapı Geri Gönderme Merkezindeki incelemesinden önce İl Emniyet Müdür yardımcısı Hüseyin PUTUR ve Komiser Esen YILDIRIM'dan bilgi almıştır. Edinilen bilgilere göre;

- Yabancılar Şube Müdürlüğü bünyesinde; ikamet, vatandaşlık, sığınma, iltica, sınır dışı işlemleri ile geri gönderme merkezindeki barınma hizmetleri yürütülmektedir.

- Geri gönderme merkezinin profiline bakıldığında daha çok yasa dışı göçmenlerden oluştuğu görülmektedir.

- Misafirhanenin barındırabileceği kişi sayısı 100'ü kadın, 200'ü erkek olmak üzere toplam 300'dür. Burada ülkemizde buldukları esnada suça karışan, ülkemize illegal yollardan giriş-çıkış yapan/yapmaya çalışan, vize ve ikamet süresi ihlalinde bulunan, izinsiz çalışan yabancı uyruklu şahıslar sınır dışı işlemleri için bekletilmektedir.

- Bina, 2007 yılından itibaren geri gönderme merkezi olarak kullanılmaktadır.

- Geri gönderme merkezine yaklaşık 40 farklı ülkeden günlük ortalama 30 ila 40 yabancı teslim edilmekte ve yine günde 30 ila 40 yabancı sınır dışı işlemleri yapılmaktadır.

- Yakalanan yasa dışı göçmenlerden üzerlerinde pasaportu olmayanların konsoloslukları ile irtibata geçilerek belge temin etmek suretiyle ülkelerine çıkışları sağlanmaktadır. Kişinin maddi imkânı varsa kendi imkânları ile uçak bileti alınmakta; ancak yoksa uçak biletleri İkmal Şube Müdürlüğü ve Genel Müdürlük ile yapılan yazışmalar neticesinde devletimizce karşılanmaktadır.

- Gün içerisinde sabah ve akşam devlet bütçesinden, öğlen ise Zeytinburnu Belediyesi Aşevinden karşılanmak üzere 3 öğün yemek verilmekte olup, haftanın her günü 24 saat sıcak su imkanı sunulmaktadır.

- İl sağlık müdürlüğü tarafından Merkeze gönderilen doktor, haftada bir gün gelip sağlık sorunları olanları muayene etmektedir. Doktorun gelmediği günlerde hastalananlar ise Haseki Hastanesine götürülmekte, acil hastalar için ambulans hizmeti sunulmaktadır. İnsan Kaynağını Geliştirme Vakfı aracılığıyla haftanın bir günü Merkeze gelen psikolog, sadece kadınlara psikolojik yardımda bulunmaktadır. Merkezde kadınlara yönelik kişisel hijyen malzemeleri ile tüm kalanlara yönelik temizlik malzemeleri ücretsiz verilmektedir. Ayrıca

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

kiyafeti bulunmayanlara kıyafet yardımı yapılmaktadır. Özellikle Pakistan, Afganistan ve Bangladeş'ten gelenlerin yıpranan giysileri yenileriyle değiştirilmektedir. Merkezde kalan çocuklara oyuncak ve günlük süt verilmektedir.

- Merkezin konumunun kaçmaya müsait olması nedeniyle sadece haftada 1 gün (özellikle Pazar günü) havanın müsait olduğu zamanlarda, barınanlar bahçede havalandırmaya çıkarılmaktadır. Çocuklar ise istedikleri zaman havalandırmaya çıkabilmektedir.

- Merkezde bulunan yasa dışı göçmenlerin boş zamanlarını değerlendirmeleri ve bir meslek öğrenebilmeleri için bir takım sosyal faaliyetler sunulmaktadır. Bu kapsamda; geri gönderme merkezindeki spor aletleriyle spor yapma imkanının sağlanmasının yanı sıra İstanbul Büyükşehir Belediyesi Sanat ve Meslek Eğitimi Kursları (İSMEK) Merkeze gönderilen hoca tarafından verilen takı kurslarına da katılım sağlanmaktadır. Merkezde ibadethane de bulunmaktadır.

- İltica erişiminin kolaylaştırılmasından dolayı son yıllarda sınır dışı edilme sayısının düştüğü, sığınma talebinde bulunanların sayılarının ise arttığı görülmektedir.

- Sınır dışı edilenlerin uyruklarına bakıldığında ön sıralarda; Afganistan, Azerbaycan, Irak, İran, Moldova, Pakistan ve Özbekistan'ın yer aldığı görülmektedir.

- Sınır dışı edilme nedenlerinin başında bulaşıcı hastalık taşıma, illegal giriş, izinsiz çalışma yer almaktadır.

- 2010 yılı içerisinde İçişleri Bakanlığınca yayımlanan Genelgeye paralel olarak, geri gönderme merkezine gelenlere kendisinin anladığı dilde buraya neden alındığı, hangi haklara sahip olduğu, burada neleri yapmasının yasak olduğu gibi konularda bilgilerin yer aldığı bir bilgilendirme formu verilmektedir. Bu bilgilendirme formu yaklaşık 40 ila 50 dilde hazırlanmıştır.

- Ayrıca Merkezde herhangi bir suç nedeniyle yakalanıp sınır dışı işlemleri yapılan kadar tutulanlar da yer almaktadır. Ancak bu kişiler suç türüne göre bir ayırım yapılmadan koşullarda barındırılmaktadır.

- Yakalananların işlemlerinin yapılacağı süreçte Merkezde barındırılmaları için 3'er aylık olurlar alınmakta; ancak ortalama 10 günde işlemlerin gerçekleştirilip kişilerin sınır dışı edilmesi sağlanmaya çalışılmaktadır. İnceleme tarihinde 4-5 aydır kalan Kazaklar olduğu, bunların ülkelerinde terörist olarak algılandığı için uluslararası sözleşmeler çerçevesinde

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

ülkelerine gönderilemediği, Gürcistan'a gönderildiği; ama Gürcistan'ın da kabul etmemesi sonucu Türkiye'ye geri geldikleri belirtilmiştir.

- Merkeze ilk defa gelen 3 Pakistanlının el ve ayak parmaklarının soğuktan kangren olduğunun teşhis edildiği, doktorun kesilmesi gerektiğini söylediği, ancak tedaviyi kabul etmedikleri, bunun sebebi olarak da buraya çalışmak için geldiklerini elleri ve ayaklarının kesilmesi halinde çocuklarına yük olacaklarını söyledikleri, ülkelerine geri gönderilmeyi istemeleri üzerine geri gönderildikleri belirtildi ve Merkezde duygu yüklü olaylarla karşılaşıldığının, yapılan işin bu yönden kolay olmadığına üzerinde duruldu.

cb) Geri Gönderme Merkezinde Yapılan Gözlemler

İnceleme sırasında Merkezde 291'i erkek, 97'si kadın, 7'si çocuk olmak üzere toplam 325 kişinin bulunduğu bilgisi edinildi.

Geri gönderme merkezinin inceleme yapılan diğer iki merkezin aksine şehir merkezinde olduğu görüldü.

Merkezde erkek ve kadınların koşullarının ayrı bloklarda olduğu, koşulların ayrı ayrı odaları içerdiği ve odalardaki ranza sayılarının değiştiği gözlemlendi. Koşullarda bulunan tuvalet ve banyoların hijyen açısından yetersiz durumda olduğu kanaatine varıldı.

Merkezde sığınmacıların hemen hemen her istediklerini bulabilecekleri büyük bir kantin olduğu, kantinde masa ve sandalyelerin yer aldığı, ayrıca koşulların önünde yiyecek ve temel ihtiyaçların satıldığı stantlar olduğu görüldü.

Merkezde her zaman bulunan bir sağlık görevlisinin olmadığı, sağlık hizmetlerinin sadece haftada bir kez gelen doktor eliyle yürütüldüğü bilgisi verildi.

İhtiyacı olanlara bedava verilecek kıyafetlerin toplandığı bir oda bulunduğu ve bu kıyafetlerin Merkeze yapılan bağışlar sayesinde toplandığı bilgisi edinildi. Yine Merkezde yasa dışı göçmenlerin özel eşyalarını emanete bırakabilecekleri emanet odalarının bulunduğu görüldü.

Merkezde barınanların boş zamanlarını geçirebilecekleri faaliyet odasında İSMEK'ten gelen hocalarca haftada 3 gün çeşitli kurslar verildiği belirtildi.

Merkezde çocukların günün her anında istedikleri zaman gelip oynayabilecekleri oyun odaları bulunmakta olup odalarda çeşitli oyuncaklar ile aktivite imkanları bulunduğu görüldü.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

Merkezde hem televizyon odası hem de yemek odası şeklinde kullanılmak üzere ayrılmış odalarda kişilerin sohbet etmekte oldukları ve iyi vakit geçirdikleri görüldü. Burada bulunan televizyonların son teknoloji ve büyük ekranlı oluşu dikkat çekti.

Koğuşların birbirinden demir parmaklıklarla ayrıldıkları; ancak demir parmaklıkların kişilerin hareket imkanını engellemediği görüldü. Merkezde bulunan yasa dışı göçmenlerin serbestçe Merkez içinde dolaşabildikleri ve koğuşların koridorunda bulunan spor aletlerinde spor yapabildikleri gözlemlendi.

Merkezde kalanların dışarı ile bağlantı kurabilecekleri telefonların olduğu ve bunların koğuş koridorlarında konuşlandırıldığına şahit olundu.

cc) Yasa dışı Göçmenlerle Yapılan Görüşmeler

-Merkezde kalan Azeri bir kadın; eşinin Türk olduğunu ve resmi nikahlarının bulunmasına rağmen kendisinin ikamet izni işlemlerinin eksik olmasından dolayı burada alıkonulduğunu, eşinin ise ikamet izni işlemlerini yapmak üzere girişimlerde bulunduğunu ancak işlemlerin yavaş yürüdüğünü,

-Özbek bir kadın, ülkesindeki iş imkanlarının zayıf olmasından dolayı İstanbul'a çalışmak üzere geldiğini, ancak vize süresinin dolmasından dolayı kaçak durumuna düştüğünü ve kimlik kontrolü esnasında bu durumun tespit edilerek buraya getirildiğini,

-Ahıska Türk'ü olduğunu söyleyen bir kişi ikamet izni için gerekli makamlara başvurduğunu ancak işlemlerin yavaş işlemesinden dolayı işlemlerinin zamanında sonuçlandırılmadığını ve genel olarak da Merkez'in sağladığı barınma imkanlarından memnun kaldığını,

-İstanbul'un çeşitli semtlerinde kalan Çeçen temsilciler ile yapılan görüşmelerde ise; pasaport süresi dolanların pasaport sürelerini fiili imkansızlıklardan dolayı uzatamadıkları, böylece ikamet tezkeresi sürelerini de uzatma imkanları olmadığı, savaştan etkilenen çoğu Çeçenin eksik evraklarından dolayı kendi konsolosluklarına başvuru yapamadığı, başvuru yapsa bile gerekli evrakları temin edemediği, bazı durumlarda ise haklarında soruşturma ve kovuşturma yapılması tehlikesine karşı hiçbir zaman konsolosluklara başvuru yapamadıkları, bu durumlar karşısında Türk makamlarından gerekli anlayışın gösterilmesini beklediklerini belirtmişlerdir. Ayrıca ilk geldikleri zamandan bu tarafa kendilerine sağlanan imkan ve fırsatlardan dolayı Türk makamlarına minnettar olduklarını ancak bazı Çeçenlerin halen Avrupa'ya gitme istemlerinin bulunduğunu da,

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

ifade etmişlerdir.

VI. DEĞERLENDİRME ve SONUC

- Edirne İli Geri Gönderme Merkezi ile ilgili olarak;

1- Merkezin henüz iki aydır hizmet vermesinden dolayı mimarisi ve tesisleri oldukça yeni ve modern bulunmuştur.

2- Merkezde bulunan yasa dışı göçmenler ile gerek koğuş ziyaretlerinde gerekse de yemekhanede yapılan görüşmelerde, yasa dışı göçmenlerin psikolojik olarak sıkıntılı ve mutsuz olduklarına şahit olunmuştur. Bu duruma Merkezde boş vakitlerini geçirebilecekleri ve serbestçe dolaşabilecekleri faaliyet alanlarının çok sınırlı olması ve inceleme sırasında koğuşlarında kilitli tutulmalarının neden olduğu düşünülmektedir. Buradan hareketle Merkezde atıl durumda bulunan faaliyet odalarının değerlendirilerek hizmete açılması, Merkezin bahçesine barınanların egzersiz yapabilecekleri spor aletlerinin konulması ve spor müsabakalarının düzenlenebileceği alanların oluşturulması gerekmektedir.

3- Yetkililerle yapılan görüşmelerde Merkezde barınan yasa dışı göçmenlerin yeterince havalandırmaya çıkarılıp çıkarılmadıkları konusunda kesin bir kanaat oluşmamıştır. Kimi yetkililer kaçma tehlikesine karşı kişilerin çok fazla havalandırmaya çıkarılmadığını, kimileri ise istediklerinde çıkabildiklerini söylemişlerdir. Bu kapsamda Merkezde barınanların kaçma tehlikesine karşı etrafta gerekli güvenlik önlemlerinin alınarak gün içerisinde diledikleri zaman havalandırmaya çıkmalarına imkân tanınmalı ve odalarında gün boyu kilitli tutulma uygulamasına son verilmelidir.

4- Merkeze gelen yasa dışı göçmenlere içinde buldukları durumu açıklayacak, haklarını anlatacak, Merkezde uymaları gereken kuralları içerecek şekilde hazırlanan bilgilendirme broşürleri verilmelidir. Bu broşürler ilgilinin anlayacağı şekilde ve tüm dillerde hazırlanmalıdır.

5- Merkezde bulunan aile koğuşlarının, kadınlara ayrılan koğuşlarla yan yana olması sebebiyle ailelere tahsis edilemediği görülmüştür. Mimari açıdan yapılacak düzenlemelerle aile koğuşları ile kadınlara ayrılan koğuşlar arasında geçişin engellenerek aile koğuşlarının amacına uygun olarak tahsis edilmesi sağlanmalıdır.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

6- Merkezde yer alan ve kısa bir süre önce bir yasa dışı göçmen tarafından yakılan bir odanın ziyaretinde, odada yangın söndürme tesisatı bulunduğu; ancak yangın esnasında çalışmadığı bilgisi edinilmiştir. Merkezin yeni olmasına rağmen yaşanan bu aksaklıkların bir an önce giderilmesi ve tesisata ilişkin rutin kontrollerin yapılması gerekmektedir.

- Kırklareli İli Gazi Osman Paşa Sınır Dışı İşlemleri ve Geri Gönderme Merkezi ile ilgili olarak;

1- Merkezin şehir merkezi dışında ormanlık bir arazide konuşlandığı ve barınma yerlerinin çevresinin çitlerle çevrili olduğu görülmüştür. Merkezin bulunduğu yer doğa ile iç içe olması açısından oldukça iç açıcı bulunmuştur.

2- Merkezde bulunan barınma yerleri fiziki açıdan oldukça bakımsız ve eski bulunmuş, bu yerlerin hijyen koşulları açısından iyi durumda olmadıkları görülmüştür. Özellikle erkeklere ayrılan koğuşların duvarlarının yıllardır boyanmadığı, çarşaflarının günlerdir değiştirilmediği, tuvalet ve banyolarının temiz olmadığı görülmüştür. Bu minvalde en azından koğuşların duvarlarının belirli aralıklarla boyanması gerektiği düşünülmektedir. Yasa dışı göçmenlere, Merkeze geldiklerinde temizlik malzemesi olarak sadece sabun verildiği, diğer ihtiyaçların ise kantinden para ile karşılandığı bilgisi edinilmiştir. Ancak bu durumun hijyen açısından sıkıntılar yarattığı düşünülmektedir. Bu nedenle deterjan, çamaşır suyu, tuvalet kağıdı vb. temizlik malzemelerinin kişilere ücretsiz verilmesi, sağlıklı ve temiz bir ortamda yaşamak için zorunluluk arz etmektedir. Banyolarda yer alan duşlarda olmayan duş başlıklarının acilen takılması ve bozuk olan tuvaletlerin ise en kısa sürede onarılması gerekmektedir. Ayrıca kıyafeti olmayan kişilere kıyafet yardımı yapılmalı, çarşaf ve havlular belirli aralıklarla değiştirilmeli ve yıkanmalıdır. Bunların yanı sıra Merkezde yaşanan temizlik sorununun aşılması amacıyla ortak kullanım alanlarının temizlik ihtiyacının dışarıdan hizmet satın alınması suretiyle giderilmesi düşünülebilir.

3-Merkez, oldukça eski bir geçmişe sahip olduğundan su, kanalizasyon ve ısınma altyapısında yaşanan sıkıntıların acil olarak giderilmesi gerekmektedir.

4-Haftanın 3 günü saat 11:00 ile 17:00 arasında verilen sıcak suyun haftanın her günü en azından belirli saatlerde verilmesi yasa dışı göçmenlerin sağlıklı bir ortamda yaşam sürmesine yardımcı olacaktır.

5- Merkezin fiziki koşullarındaki eksikliklere rağmen Merkezde barınan yasa dışı göçmenlerin oldukça mutlu ve memnun oldukları gözlemlenmiştir. Bu durum; Merkezin yer

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

aldığı ormanlık alanın barınanların psikolojileri üzerindeki olumlu etkisine, serbestçe havalandırmaya çıkabilmelerine, boş zamanlarını geçirebilecekleri faaliyetlerde bulunmalarına ve kapalı bir ortamda kendi istek ve arzuları dışında tutulmamalarına bağlanmaktadır.

6- Görüşmelerde bulunan yasa dışı göçmenler, Merkezde görevli personelin kendilerine karşı tutumundan son derece memnun olduklarını belirtmişlerdir. Merkezde bulunanların özgürlüklerinin kısıtlanmaması, personel ile iletişimlerinin olumlu olması, hakları konusunda her türlü bilgilendirmenin yapılması ve bunlar sonucunda yasa dışı göçmenlerin bizleri güler yüzle ve sevecenlikle karşılaması Heyetimiz tarafından memnuniyetle karşılanmıştır.

7- Merkezdeki fiziki eksikliklerin en kısa zamanda tamamlanması halinde insani yönlerden de olumlu bulunan Merkezin yasa dışı göçmenlerin barındırılması için ideal bir ortam olduğu düşünülmektedir.

- İstanbul İli Kumkapı Geri Gönderme Merkezi ile ilgili olarak;

1- Merkezin şehir merkezinde, Kumkapı'nın ara sokaklarında oldukça dar bir alanda yer aldığı görülmüştür. Merkezde herhangi bir suç şüphesiyle yakalanıp sınır dışı edilene kadar tutulan kişiler barındırıldığından ve bu kişilerin havalandırmaya çıkarılması halinde kaçma şüphesi olacağından dolayı yasa dışı göçmenlerin havalandırılma imkanı sunulmayan bir yerde barındırılması uygun görülmemiştir. Bu itibarla Merkezin şehir dışında daha sakin ve geniş bir alana taşınmasının uygun olacağı düşünülmektedir.

2- Merkezde bulunan suç şüphelisi yasa dışı göçmenlerin şüphe altında oldukları suçun türüne bakılmadan ve bir farklılaştırmaya gidilmeden aynı koşullara yerleştirildikleri görülmüştür; ancak suçların kategorize edilerek kişilerin koşullara yerleştirilmesi ceza hukukunun temel gereklerindedir. Böylece çalışma izni olmadığı gerekçesiyle yakalanan kişi ile uyuşturucu kaçakçılığı veya adam öldürme şüphesiyle yakalanan kişi aynı yerde barınmamış olacak ve suç türü itibarıyla Merkezde bir sınıflandırma yapılmış olacaktır.

3- Merkezde yer alan yasa dışı göçmenlerin gerek Merkezin konumu gerek personel eksikliği nedeniyle sadece haftanın bir günü kısa sürelerle havalandırmaya çıkarıldığı bilgisi edinilmiştir. Geri gönderme merkezinin yasa dışı göçmenler için hapisneden farksız hale gelmemesi için en temel hakları olan yaşama hakkının bir uzantısı niteliğindeki bu haktan

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

haftanın her günü diledikleri zaman yararlanmaları sağlanmalıdır. Bunun için Merkezde bulunan personel sayısının artırılması ve yasa dışı göçmenlerin kaçmalarını önleyici mekanizmaların geliştirilmesi, gerekirse Merkezin şehir dışında daha sakin ve geniş bir alana taşınması uygun olacaktır.

4- Merkezin sağlık biriminde haftada bir gün hizmet veren doktor aracılığıyla sağlık hizmetleri verildiği bilgisi edinilmiştir. Bunun yasa dışı göçmenlerin sağlık sorunlarını çözmeye yetersiz olduğu düşünülmekte olup, en azından Kırklareli ve İstanbul'da yer alan geri gönderme merkezlerindeki gibi haftanın her günü acil durumlarda müdahale edecek bir sağlık görevlisinin görevlendirilmesinin gerektiği düşünülmektedir.

5- Merkez içerisinde bulunan yasa dışı göçmenlerin belli sınırlar içerisinde serbestçe dolaşabildikleri görülmüştür. Yasa dışı göçmenlerin boş zamanlarını geçirebilecekleri faaliyet odalarında çeşitli kursların verilmesi, kadınlara psikolog aracılığıyla psikolojik yardımı sağlanması, Merkezde barınanların egzersiz yapmalarını sağlayacak spor aletlerinin olması, çocuklara yönelik olarak oyun odalarının bulunması, çocuklara süt ve oyuncak temin edilmesi, kıyafeti olmayanlara kıyafet yardımı yapılması, yasa dışı göçmenlere haklarının ve Merkez kurallarının yer aldığı kendi dillerinde bilgilendirme broşürlerinin verilmesi gibi imkânlar Heyetimizce memnuniyet verici bulunmuştur.

- Genel olarak;

1- Yasa dışı göçmenlerin sınır dışı edilene kadar barındırıldığı geri gönderme merkezlerinin yönetim ve kontrolü, Emniyet Genel Müdürlüğü Yabancılar Şube Müdürlüğü tarafından yürütülmektedir. Ancak Emniyet Genel Müdürlüğünün asıl uğraş alanı ve görevi, önleyici ve koruyucu niteliği ağır basan suç ve suçlularla mücadeledir. Bu nedenle geri gönderme merkezlerinin yönetim ve kontrolünün İçişleri Bakanlığı bünyesinde kurulacak olan Göç ve İltica Genel Müdürlüğü tarafından yapılması uygun olacaktır. Bu kapsamda sınır dışı işlemlerinin iltica, sığınma ve göç konusunda eğitim almış personel tarafından yürütülmesi bir zorunluluk olarak karşımıza çıkmaktadır. TBMM Genel Kurulunda bulunan Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu Tasarısı ile de geri gönderme merkezlerinin İçişleri Bakanlığı tarafından işletileceği belirtilmektedir.

2- Geri gönderme merkezlerinde bulunan yasa dışı göçmenlere ne tür muameleler uygulanacağı ve geri gönderme merkezlerinin işleyişi hakkında tüm geri gönderme

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

merkezlerinde yeknesaklığı sağlayacak bir düzenleme bulunmamaktadır. Bu durum geri gönderme merkezlerinde farklı uygulamalara neden olduğundan bu konuda bir düzenleyici işlem niteliğinde hukuki metin hazırlanması gerekmektedir. Nitekim Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu Tasarısında da “*Geri gönderme merkezlerinin kurulması, işletilmesi, devri, denetimi ve sınır dışı edilmek amacıyla idari gözetimde bulunan yabancıların geri gönderme merkezlerine nakil işlemleriyle ilgili usul ve esaslar yönetmelikle düzenlenir.*” hükmü yer almaktadır.

3- Ülkemize gelen yasa dışı göçmenlerin geldikleri ülkeye iadesi veya ülkemizden başka bir ülkeye yasa dışı geçiş yapan yasadışı göçmenlerin ülkemize kabulü prosedürünü yasal bir zemine oturtmak amacıyla daha çok göç veren Doğu ve Afrika ülkeleriyle geri kabul anlaşmaları yapılmalıdır. Bu kapsamda İçişleri ve Dışişleri Bakanlığının koordineli bir şekilde çalışmalar yürütmesi icap etmektedir.

4- Geri gönderme merkezlerinde bulunan yasa dışı göçmenlerin sayısı, uyrukları ve haklarında yapılan işlemlere (sınır dışı, iltica başvurusu vb.) ilişkin oransal verilerin düzenli olarak tutulması ve herkesin erişimine açık bir şekilde belli periyotlarla yayınlanması gerekmektedir.

5- Sivil toplum örgütleri temsilcilerine, avukatlara geri gönderme merkezlerine giriş ve bilgi talebi hususunda yardımcı olunması gerektiği düşünülmektedir. Sivil toplum örgütlerinin geri gönderme merkezi idaresi ile koordineli bir şekilde çalışmalarına imkân tanınmalıdır. Sivil toplum örgütlerinin fikir üretmenin yanı sıra düzenleyecekleri yardım kampanyalarıyla da geri gönderme merkezlerinde barınan yasa dışı göçmenlere yardımda bulunması temenni edilmektedir.

6- Geri gönderme merkezine gelen yasa dışı göçmenlerin uyruklarının tespitinde beyanları esas olduğundan, doğru beyanda bulunup bulunmadıklarının yapılacak mülakatlarda tercümanlar aracılığıyla denetlenmesi gerekmektedir. Bunun yanı sıra yasa dışı göçmenlerle iletişimin sağlanmasında da tercümanların önemi büyüktür. Bu nedenle geri gönderme merkezlerinde farklı dillerden tercümanlar görevlendirilmesi büyük önem arz etmektedir.

7- Ülkemizde uluslararası koruma ve yabancılarla ilgili hususlarda bir kanun bulunmamakta; insan haklarını, milli güvenliği ve uluslararası ilişkileri doğrudan etkileyen bu son derece önemli konu, idari düzenlemeler aracılığıyla yürütülmeye çalışılmaktadır. Bu itibarla kanunla düzenlenmesi gerekirken daha çok ikincil düzenlemelerle yürütülen

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

uluslararası koruma ve yabancılar konusu, kanun ve kanun temelinde hazırlanacak düzenlemelerle yürütülmeli, uluslararası insan hakları standartlarına uyumlu bir uluslararası koruma sistemi hayata geçirilmelidir. Bu bakımdan TBMM Genel Kurulu gündeminde bulunan “Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu Tasarısı”nın bir an önce kanunlaşmasında fayda bulunmaktadır.

8- Ülkemizin artan ekonomik gücü ülkemize yönelik göç hareketleri için bir çekim unsuru oluştururken, yer aldığı coğrafi bölgede devam eden siyasi istikrarsızlıklar, Türkiye’ye yönelik göçü teşvik eden bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Son döneme kadar göç hareketleri açısından Türkiye daha çok “geçiş ülkesi” konumunda iken, yabancılar tarafından ülkemizin artan ekonomik gücü ve istikrarıyla giderek bir “hedef ülke” olarak görüldüğü ve bu bağlamda ülkemize yönelik göçün artarak devam ettiği bir gerçektir. Bu bakımdan yasa dışı göç ile mücadele konusunda sınır güvenliğinin artırılması büyük önem arz etmektedir.

Cemal Yılmaz DEMİR

Samsun Milletvekili
Alt Komisyon Başkanı

İncelemeye Katılmadı

Nevzat PAKDİL

Kahramanmaraş Milletvekili

Kerim ÖZKUL

Konya Milletvekili

İncelemeye Katılmadı

Refik ERYILMAZ

Hatay Milletvekili

İncelemeye Katılmadı

Atila KAYA

İstanbul Milletvekili

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

Toplantı No : 13

10.10.2012

Konu : Edirne, İstanbul ve Kırklareli İllerinde Bulunan Geri Gönderme Merkezleri Hakkında
İnceleme Raporu

Başkan Ayhan Sefer ÜSTÜN Sakarya Milletvekili	Başkanvekili Mehmet Naci BOSTANCI Amasya Milletvekili	Başkanvekili Mustafa Sezgin TANRIKULU İstanbul Milletvekili
Sözcü Yalçın AKDOĞAN Ankara Milletvekili	Kağıtçı Yusufl HALAÇOĞLU Kayseri Milletvekili	Üye Mehmet Kerim YILDIZ Ağrı Milletvekili
Üye Ülker GÜZEL Ankara Milletvekili	Üye Murat YILDIRIM Çorum Milletvekili	Üye Oya ERONAT Diyarbakır Milletvekili
Üye Hamza DAĞ İzmir Milletvekili	Üye Mehmet METİNER Adıyaman Milletvekili	Üye Nevzat PAKDİL Kahramanmaraş Milletvekili
Üye Ahmet Salih DAL Kilis Milletvekili	Üye Kerim ÖZALP Konya Milletvekili	Üye Abdurrahim AKDAG Mardin Milletvekili
Üye İhsan ŞENER Ordu Milletvekili	Üye Cemal Yılmaz DEMİR Samsun Milletvekili	Üye Gülşen ORHAN Van Milletvekili
Üye Levent GÖK Ankara Milletvekili	Üye Sinan Aydın AYGÜN Ankara Milletvekili	Üye Refik ERYILMAZ Hatay Milletvekili
Üye Mahmut TANAL İstanbul Milletvekili	Üye Hüseyin AYGÜN Tunceli Milletvekili	Üye Mustafa ERDEM Ankara Milletvekili
Üye Atıla KAYA İstanbul Milletvekili	Üye Ertuğrul KÜRKCÜ Mersin Milletvekili	

Komisyon raporlarına, <http://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/index.htm>
adresinden ulaşabilirsiniz.

Adres: TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu 06543 Bakanlıklar-ANKARA

Tel: 0 312 420 5644 – 420 5399 **Faks:** 0 312 420 5394

E-posta: insanhaklarikom@tbmm.gov.tr